

Agjencia për Pronësi Industriale
Agencija za Industrijsku Svojину
Industrial Property Agency

Materialet e Ndërtimit dhe Pronësia Intelektuale

KRIJIMTARIA NË ÇDO TULLË ËSHTË E MBROJTUR

Përmbajtja

Përmbajtja	2
Shkurtesat	3
Hyrje	4
1. Materialet e Ndërtimit dhe Pronësia Intelektuale	4
1.1. Patentat	5
1.2. Marka Tregtare	7
1.3. E drejta e autorit	9
1.4. Dizajni Industrial	11
1.5. Sekretet Tregtar	13
2. Raste Studimi	15
2. Mesazhe me rëndësi	19
3. Linqe me rëndësi	20

Shkurtesat

- API** - Agjencia për Pronësi Industriale
- DPI** - Drejtat Pronësore Intelektuale
- MT** - Markë Tregtare
- DI** - Dizajn Industrial
- ST** - Sekret Tregtar

Hyrje

Materialet e ndërtimit janë materiale të cilat përdoren për ndritim ose konstruksion. Këto materiale gjenden në natyrë apo prodhohen nga njeriu, për ndërtuar ndërtesa, objekte, struktura të ndryshme ndërtimore. Industria e prodhimit të materialeve të ndërtimit është një industri e zhvilluar duke pas parasysh kërkesën e vazhdueshme për materiale ndërtimore, cilat përdoren gjerësisht në industrinë e ndërtimit. Materialet si çimentoja, plastika, gipsi, pëlhura, qelqi, shkumat e ndryshme, metalet, letra, ngjithësit e ndryshëm, janë vetëm disa nga materialet që përdoren gjerësisht në industrinë e ndërtimit dhe nga të cilat prodhohen shumë materiale të tjera dhe kanë shfrytëzim të gjerë në këtë industri.

Të drejtat pronësore intelektuale (DPI) kanë një përdorim të gjerë në këtë industri, industria materialeve ndërtimore është duke evoluar, shpikësit e novatorët kanë një rol shumë të madh për evoluimin dhe ndryshimin e saj pozitiv, falë kreativitetit dhe novacionit të tyre kemi shpikjen e materialeve të reja, mënyrave më efikase e të përparuara për prodhimin e materialeve apo përdorime të reja të materialeve ekzistuese të cilat mbrohen me patenta. Kompanit ndryshme fal produkteve që kanë krijuar në këtë industri mund të bëhen të njohura në nivel vendor, rajonal e global, dhe përdorin markat tregtare për të krijuar brendin e tyre dhe fituar reputacion e mbrojtjeje. Në këtë industri ka gjetur zbatim të madh edhe e drejta e autorit kryesisht për objektet ndërtimore e infrastrukturore, të cilat konsiderohen si vepra arkitekturore. Gjithashtu mund të përdoren njohurit e fushës e sekretet tregtare për tu mbrojtur nga konkurrenca e fituar sa më shumë treg.

Në vendin tonë ka shumë persona e ndërmarrje të cilat merren me prodhimin dhe shitjen e produkteve dhe shërbimeve të industrisë së ndërtimit. Njohuritë për të drejtat pronësore intelektuale janë mundësi e mirë që këta persona e ndërmarrje të mbrojnë produktet, kreativitetin dhe novacionin e tyre nga kopjimi dhe përdorimi i padrejtë, por edhe të kenë njohuri të mos i shkelin të drejtat e të tjerëve. Është me rëndësi që këta persona të njohin të drejtat dhe obligimet që kanë si në kuadër të zhvillimi të produkteve dhe shërbimeve të tyre, në kuadër të tregtimit të këtyre produkteve e deri në fazën shitjes së të njëjtave dhe ndërlidhja që behët me pronësinë intelektuale.

Përmes këtij materiali kemi për qëllim të bëjmë të njohura të DPI-të të cilat mund të përdoren për mbrojtjen materialeve ndërtimore, por edhe shërbimeve e të informacionit në këtë industri. Me qëllim të rritjes së novacionit dhe numrit i objekteve të DPI-së të regjistruara në këtë sektor. Si dhe ndërgjegjësimi të bartësve të të drejtave për të kërkuar mbrojtje ligjore. Duke ndikuar kështu në rritje të respektit të përgjithshëm për të DPI dhe zbatimin më të mirë të tyre në Republikën e Kosovës.

1. Materialet e Ndërtimit dhe Pronësia Intelektuale

1.1. Patentat

Mbrojtja me patentë e materialeve ndërtimore është njëra ndër format e mbrojtjes së inovacionit dhe kreativitetit në këtë fushë. Këtu duke pas parasysh inovacionin si në lidhje me produktet, por edhe proceset që mund të përdoren për prodhimin e tyre e që mund të patentohen, nëse plotësojnë kushtet për patentimin e shpikjeve.

Inovacioni në materialet e ndërtimit është shumë prezent, për shkak të kërkesës së industrisë për materiale të reja, që zgjidhin probleme të caktuara apo i japin zgjidhje nevojave të industrisë për materiale të ndryshme, të cilat janë më të qëndrueshme, më të kualitative, më të forta apo më elastike, apo për prodhimin e të cilave bëhet më pak ndotje e ambientit e deri tek teknologjia për printimin 3D të materialeve, pra teknologjia e inovacioni janë duke gjetur shprehje çdo herë më shumë në këtë sektor. Përveç krijimit të teknologjive ose materialeve të reja, industria është fokusuar edhe në evoluimin apo ndryshimin e materialeve të cilat tanimë përdoren që një kohë të gjatë. Trendët e fundit në këtë industri, fokusohen edhe në krijimin e materialeve ndërtimore duke përdorur materiale të riciklueshme, ku nëse shikohen data-bazat e patentave vërehen shumë patenta që jepen për këto inovacione. Andaj për mbrojtjen e novacionit e teknologjisë në këtë sektor është shumë i rëndësishëm përdorimi i patentave.

Patentimi i shpikjeve të materialeve të reja të cilat shembull janë rezistuese ndaj lagështisë, apo shpikja e llojeve të ndryshme të çimentos, bio-produkteve, materialeve që mund të jenë më të qëndrueshme në ujë apo temperaturave të larta, materiale të gjelbra apo të mençura për ndërtim, apo e produkteve të cilat mund të mbajnë pesha të madha, të forta apo tu bëjnë rezistencë më të madhe dridhjeve të tokës nga tërmeti, produkteve për izolim më të mirë, ngjitës të ndryshëm më të fortë e për aplikime të ndryshme në industri.

Shpikja e materialeve por edhe proceseve për prodhimin e tyre, mund të bëhen nga novatorë të ndryshëm, si në kuadër të ndërmarrjeve që kanë kapacitete më të mëdha hulumtuese, ashtu edhe nga shpikës individual apo edhe punëtor që punojnë në industrinë e ndërtimit dhe i njohin problemet e kësaj industrie e mund të japin zgjidhje novative.

Duke pas parasysh që novacioni kërkon hulumtime dhe angazhim dhe jo gjithherë, por shumicën e rasteve teknologjia e fundit e më novative shpiket në kuadër të universiteteve e kompanive që kanë qendra hulumtimi dhe bashkëpunim shkencor. Andaj është me rëndësi që të bëhen investim në këtë sektor. Por edhe kompanitë e vogla dhe të mesme, dhe edhe novator individual mund të marrin pjesë në novacion, përmes shpikjeve të patentuara të materialeve ndërtimore apo proceseve për prodhimin e të njëjtave.

Novacioni në këtë sektor është i madh, kompanitë kanë për qëllim të ruajnë pozitën e tyre në treg, por edhe të mbajnë e të shtojnë klientët e tyre. Pra konkurrenca është e fortë, kompanitë kërkojnë që përmes novacionit e teknologjisë, duke patentuar shpikjet e tyre të arrijnë të jenë konkurruese.

Patenta është e drejtë ekskluzive që jepet për një shpikje për një kohë të limituar. Shpikja mund të jetë një produkt ose një proces, që ofron një mënyrë të re për të bërë diçka, ose ofron një zgjidhje teknike të një problemi.

Përveç novacionit të ri, edhe në këtë sektor novacionet krijohen duke u bazuar në novacionet e mëparshme, shpikësit bëjnë zhvillimin e teknologjisë së zhvilluar më herët nga të tjerët, me qëllim përdorimeve të reja në industri, megjithatë vetëm shpikjet që janë risi, që përmbajnë hap shpikës e që janë të zbatueshme në industri mund të patentohen.

Shpikja mund të patentohet nëse plotëson këto kushte sipas legjislacionit të Republikës së Kosovës, që përbën:

- **Risi** - Shpikja konsiderohet e re nëse nuk bën pjesë në njohuritë e mëparshme. Njohuria e më parshme përbëhet prej gjithë asaj që i është vënë në dispozicion publikut në nivel botëror me anë të përshkrimit të shkruar ose gojor, përdorimit, ose në ndonjë mënyrë tjetër, para datës së dorëzimit të aplikimit për patentë;
- **Shkalla e risisë apo hap shpikës** - Shpikja konsiderohet se përmban shkallë të risisë nëse nuk është e njohur për personin me njohuri në atë fushë, duke marrë parasysh njohuritë e mëparshme; (që nënkupton shpikjet që përbëjnë përparim të vërtet teknologjik në krahasim me ato ekzistuese), dhe
- **Është e zbatueshme në industri** - Shpikja është e zbatueshme në industri nëse lënda e saj mund të prodhohet ose të përdoret në çdo lloj industrie, përfshirë edhe bujqësinë.

Mos harroni shpikja e cila zbulohet publikisht para se të behët aplikimi për patentë nuk mund të patentohet.

Procedurat për patentim kërkojnë njohuri të fushës së teknologjisë përkatëse, përkatësisht njohuri teknike lidhur me hartimin e kërkesave të patentës dhe ekspertizë ligjore, andaj është e këshillueshme të kërkonti ndihmë profesionale.

Patentat janë të drejta territoriale, vlejnë vetëm për shtetin ku janë regjistruar. Një shpikje duhet të jetë e patentuar në vendin tonë për të gëzuar mbrojtje. Ndërsa për mbrojtjen e shpikjes në një shtet tjetër duhet bërë regjistrimi në vendin përkatës.

Ekziston mundësia e patentimit të shpikjes:

Kombëtare: Aplikimi për patentimin bëhet në API, për patentimin e në territorin e Republikës së Kosovës.

Evropiane: Zyra Evropiane për Patenta, nëse do të zhvilloni biznesin në disa vende të Evropës atëherë është më mirë të aplikoni për patentimin e shpikjes tuaj përmes këtij sistemi.

Sipas Sistemit Ndërkombëtar: Bazuar në Traktatin për Bashkëpunim për Patenta (PCT), ju mund të regjistroni patentën tuaj duke aplikuar në së disa apo në të gjitha vendet që janë pjesë e këtij traktati. Por vlerësimi i patentshmërisë së shpikjes tuaj do të bëhet nga secila zyre për patenta e secilit shtet anëtarë, patenta do lëshohet nga secila zyre. Pra nuk nënkupton patentë ndërkombëtare, por vetëm sistem ndërkombëtar të regjistrimit. Por shtetasit e Kosovës, duhet të kenë një lidhje me vendin anëtar që aplikojnë, të kenë vendbanimin apo selinë e biznesit në të njëjtin, pasi që Kosova nuk është anëtare.

Për më tepër në lidhje me regjistrimin e Patentave shikoni faqen e internetit të API dhe Doracakun për Patenta në këtë faqe.

Mbrojtja me patentë në Kosovë zgjatë 20 vite, duke filluar nga data e dorëzimit të aplikimit për patentë. Mirëpo, pas vitit të tretë çdo vit vijues paguhet taksa e mirëmbajtjes, nëse nuk paguhet kjo taksë në afatin e paraparë mbrojtja me patentë përfundon. Pas kalimit të afatit 20 vjeçar, shpikja bie në domenin publik dhe mund të përdoret lirshëm nga gjithkush.

Personi i cili e ka të drejtën e patentës, mund të ndaloj të gjithë të tjerët të përdorin, krijojnë, shesin, ose importojnë teknologjinë që mbrohet me atë patentë. Pra, ai ka mundësinë të shes, tregtoj ose licencoj teknologjinë për personat apo ndërmarrjet e tjera që dëshirojnë të përdorin.

Përparësitë e mbrojtjes me patentë:

- siguron të drejtë ekskluzive dhe mbron shpikjen edhe nëse dikush tjetër ka arritur në të njëjtën shpikje në mënyrë të pavarur;
- siguron kompanisë vlerë tregu, veçanërisht nëse një kompani ka shpikje të patentuara që janë të rëndësishme ose themelore për funksionimin e një lloji teknologjie;
- informacioni për patentën mund të përdoret më tej nga novatorët për të përmirësuar inovacionin, kështu që është burim i mirë informacioni;
- portofoli i patentave mund të përdoret si aktiv për të rritur vlerën e kompanisë, ose si aktiv për të lidhur marrëveshje bashkëpunimi.

Këshillohet dhe është shumë e rëndësishme për novatorët e bizneset që të shikojnë e qasen në platformat ku janë publikuar patentat e të drejtat e tjera pronësore intelektuale me qëllim të njohjes së trendëve më të reja të novacionit e zhvillimit në fushën përkatës dhe inspirimit. Me të drejtë thuhet nganjëherë që data-bazat e patentave zbulojnë më shumë informacion teknik dhe shkencor sesa publikimet akademike.

Për të kërkuar shpikjet e patentuara në industrinë përkatëse mund të hulumtoni në data-bazat:

Agjencia për Pronësi Industriale e Republikës së Kosovës: <https://kipa.rks-gov.net/>

Organizata Botërore e Pronësive Intelektuale: <https://ipportal.wipo.int/dashboard>

Zyra Evropiane e Patentave: <https://worldwide.espacenet.com/>

Zyra për patenta dhe Marka tregtare e SHBA-së:

<https://patft.uspto.gov/netahtml/PTO/search-bool.html>

1.2. Marka Tregtare

Është shumë me rëndësi që të krijohet një identitet për produktet e ndërtimit në treg, duke pas parasysh që konkurrenca është e fortë, duhet që produktet të dallohen në treg, me qëllim të suksesit biznesor. Kjo arrihet me Markë Tregtare (MT), përkatësisht duke u përcaktuar për një logo apo shenjë të përshtatshme për tu dalluar nga konsumatorët. Konsumatorët e ndërlidhin MT me cilësinë dhe kualitetin e produkteve dhe shërbimeve, kjo është njëra ndër funksionet e saj, për tu dhënë konsumatorëve një lidhje me MT dhe brendin përkatës. Pra, MT mund të përdoren për të krijuar një identitet për materialet e ndërtimit të vendosura në treg apo për shërbimet e dhëna në këtë fushë të industrisë.

MT janë të rëndësishme sepse ofrojnë mbrojtjeje shembull edhe pasi të kalon mbrojtja e fituar me patentë, materialet ndërtimore të cilat kanë qenë të patentuara apo e të cilave u kalon e

mbrojtja me patentë, mund të vazhdojnë të përfitojnë nga mbrojtja e fituar me MT. Me MT mund të sigurohet mbrojtje të përhershme, deri sa bëhet mirëmbajtja e të drejtave dhe pagesa e taksës përkatëse çdo dhjetë vite pas regjistrimit.

Marka tregtare është një shenjë apo simbol që dallon shërbimet apo produktet e një ndërmarrje nga një ndërmarrje tjetër. Përkatësisht marka mund të jetë një shenjë, simbol apo dizajn që dallon dhe identifikon shërbimet apo produktet e një ndërmarrje.

Konsumatorët do të lidhen dhe mbajnë mend produktet duke mbajtur në mend MT. Materialet ndërtimore, si druri, tullat e ndryshme, xhami, graniti, skelet, gypat, materialet elektrike, termale e akustike, pastaj shërbimet që jepen në këtë industri si shërbimet e ndërtimit, instalimit e riparimit, mund të mbrohen me MT. Si materialet ashtu edhe shërbimet dallohen ndërmjet kompanive falë MT. Sipas shumë studimeve, kur konsumatorët blejnë materiale ndërtimore ose shërbime, janë të prirë për të blerë ato që i takojnë një brendi të caktuar, pasi që mësohen me ato dhe cilësitë e tyre.

Në rastin e materialeve të ndërtimit, kompanitë e ndërtimit, njohin produktin falë markës tregtare, përkatësisht njohin cilësinë e produktit dhe vlerën e tij, në lidhje me nevojat e tyre në ndërtim. Përmes MT, prodhuesit e materialit ndërtimor por edhe ata që japin shërbime në këtë industri, mund të ndërtojnë imazhin e ndërmarrjes së tyre, e krijimin e brendit të tyre në lidhje me produktet dhe shërbimet. MT duhet të përdoret së bashku me një strategji të marketingut, e cila bazohet në kërkesat dhe preferencat e konsumatorëve, përmes së cilës synohet rritja e vlerës së produkteve dhe shërbimeve të dhëna, e krijimi i reputacionit në treg.

Nëse një kompani prodhon tulla ose shembull gypa apo materiale elektrike dhe të njëjtat i plasun në tregun e Kosovës, është mirë që për këto produkte të bëjë aplikimin për mbrojtjeje me MT. Gjithashtu, nëse një kompani e cila bënë shërbime ndërtimi apo riparimi, e njëjta është me rëndësi të aplikon për regjistrimin e markës tregtare, në lidhje me shërbimet që jep.

Me regjistrimin e MT fitohen një drejtë ekskluzive për përdorimin e MT të regjistruar në territorin e Kosovës, në lidhje me produktet apo shërbimet për të cilat është regjistruar. Janë të njohura rastet kur pronarët e ndërtesave kanë regjistruar pamjet e ndërtesave si formë logoje për markë tregtare, në lidhje mallrave e shërbime të caktuara.

E rëndësishme është gjithashtu që edhe në këtë sektor kompanitë dhe ndërmarrësit të kenë kujdes, të mos përdorin MT apo shenjat e ngeshme që u takojnë kompanive të tjera. Sepse vetëm mund të investojnë për marketing, në cilësi e në të bërit biznes, për një markë tregtare që nuk mund ta regjistrojnë, apo të cilën do të mund të detyrohen të mos e përdorin, ose edhe në rastin më të keq të paguajnë kompensim për shkelje të të drejtave nga MT e regjistruar më herët.

Në kuadër të strategjisë biznesore, është e këshillueshme të bëhet regjistrimi i Markës Tregtare para se të bëhet plasimi i produktit në treg, ose së paku të bëhet aplikimi për regjistrim. Megjithatë, është me rëndësi që të bëhet një kërkim i paraprak dhe të shikohet nëse marka përkatëse është apo nuk është në konflikt me një markë të regjistruar më parë.

Markat e regjistruar në Kosovë mund të kërkohen në faqen e API-së, në linkun: <http://213.163.122.85/wopublish-search/public/trademarks?17&query=OFCO:KS>

Disa marka tregtare të regjistruara për materiale ndërtimi apo shërbime ndërtimi në Kosovë:

Me rëndësi të kujtohet çdo herë se të drejtat nga MT janë të drejta territoriale, një markë e regjistruar në Kosovë vlen vetëm për territorin e Kosovës. Pra parimi i territorialitetit vlen si për të drejtat e tjera pronësore intelektuale.

Nëse një subjekt apo person nga vendi ynë kërkon të këtë mbrojtje për MT, subjekti duhet të bëjë regjistrimin e markës apo brendit në shtetet në të cilat dëshiron mbrojtjeje.

Ekziston mundësia e regjistrimit të një marke tregtare:

Kombëtare: Aplikimi për regjistrim bëhet në API, për regjistrim në territorin e Republikës së Kosovës.

Markë tregtare Evropiane: EUTM që ofron mbrojtje në tërë Bashkimin Evropian. Nëse do të zhvilloni Biznesin në disa vende të BE-së atëherë është më mirë të aplikoni për regjistrim për një markë për Bashkimin Evropian.

Sipas Sistemit Ndërkombëtar të Madridit: Mund të aplikoni në një vend anëtar të këtij sistemi dhe të kërkonti mbrojtje për vendet që dëshironi të bëni biznes. Kosova nuk është anëtare e sistemit, por mund të aplikohet në një vend anëtar, nëse keni një lidhje me të, si shembull keni vendbanimin, selinë apo filialin e biznesit tuaj.

Për më tepër në lidhje me regjistrimin e markave tregtare shikoni faqen e internetit të API dhe doracakun për Marka Tregtare në këtë faqe.

Kur bëhet aplikimi për regjistrimin e MT për materiale ndërtimore dhe shërbime në këtë industri, duhet të zgjidhen produktet apo shërbimet sipas Klasifikimit të Nicës në klasat përkatëse. Sipas këtij klasifikimi, produktet dhe shërbimet janë të ndara në klasa. Klasat për materiale të ndërtimit janë klasa 6, 17 dhe 19 si dhe për shërbimet klasa 37 dhe 40.

1.3. E drejta e autorit

Mbrojtja me të drejtën e autorit është formë e mbrojtjes për industrinë e ndërtimit. E drejta e autorit, mbron veprat origjinale, përkatësisht në industrinë e ndërtimit mbron vizatimet arkitekturore, skicat, planet, modelet e brendshme, pamjen e jashtme, fotomontazhet e ndërtesës, vetë produktet e ndërtuara në bazë të tyre dhe dokumentet e ndërtimit, etj.

Mbrojtja me të drejtën e autorit është automatike, përkatësisht nga momenti që krijohet vepra fitohet edhe mbrojtja, pa pas nevojë asnjë regjistrim apo plotësim të ndonjë kushti administrativ. Kushti i vetëm i mbrojtjes është që vepra të jetë krijim intelektual origjinal. Që vepra të mos jetë kopje e një vepre tjetër. Kjo mbrojtjeje në vendin tonë zgjatë gjatë tërë jetës së autorit dhe 70 vjet pas vdekjes së tij.

Në lidhje me materialet e ndërtimit dhe në shërbimet e dhëna në këtë fushë të industrisë e drejta e autorit ka aplikim në ndërtesat dhe objektet e tjera ndërtimore të cilat janë krijime intelektuale origjinale.

Ndërtesat dhe veprat e tjera arkitekturore, përfshirë planet e skicat e tyre mbrohen me të drejtën e autorit, që nga momenti kur të njëjtat skicohen e planifikohen nga arkitektët. Ose në rastin kur shembull një kompani e ndërtimit, bënë ndërtimin nga pjesë të gatshme e prodhuar në një vend tjetër, edhe pjesët e ndërtesës janë të mbrojtura, nëse janë krijime intelektuale origjinale, me këtë rast si vepra arkitekturore. Apo në rastet kur bëhet ndërtimi i pjesës së brendshme të ndërtesës sipas planit të arkitektit, edhe pjesa e brendshme e ndërtesës është pjesë e veprës arkitekturore por edhe vetë një pjesë e saj një sallë apo një dhomë nëse si e ndarë plotëson kushtet e mbrojtjes me të drejtën e autorit. Pra e drejta e autorit mund të mbroj edhe një pjesë të një ndërtese, nëse ajo pjesë është krijim intelektual origjinal.

Në rastin e bërjes së marrëveshjeve për ndërtim është mirë që mos të lihen anash edhe çështjet që kanë të bëjnë me të drejtat e autorit. Përkatësisht në lidhje me pronësinë e planave, e skicat e vizatimeve arkitekturore. Nëse pronësia kalon tek ndërtuesi nga arkitektet, dizajnerët e inxhinierët. Atëherë të fundit nuk mund ti riprodhojnë edhe përdorin ato jashtë projektit. Apo nëse pronësia e planet arkitekturore mbetet me arkitektin, atëherë ajo mund të përdoret vetëm për ngritjen e një objekti apo ndërtese, e ku arkitekti në rastin në fjalë ruan të drejtën që të njëjtin plan ta shes apo licencoj për ndërtimin e një objekti të njëjtë.

Shembull, në momentin që krijohet një plan për një objekt ndërtimor ose vepër infrastrukturore tjetër nga arkitekti, vepra e tillë arkitekturore mbrohet nga e drejta e autorit si një vepër origjinale.

Është me rëndësi që e drejta e autorit përveç të drejtave ekonomike të cilat janë të drejta që mund të kalojnë më kontratë, nga autorit apo në rastin e veprave arkitekturore nga arkitekti tek investitori, e drejta e autorit njihet edhe të drejtat morale të arkitektit si autor, të cilat nuk mund të kalojnë me kontratë.

Me të rëndësishmet janë e drejta për të njohur autorësinë dhe e drejta e integritetit. E para i mundëson arkitektit që në ndërtesat e projektuara të vendos emrin e tij, ndërsa e dyta që të ruaj integritetin e veprës. Në vendin tonë me legjislacionin në fuqi arkitekti nuk mund të ushtroj të drejtën e ruajtjes integritetit të veprave të ndërtuara arkitekturore. Pasi që është paraparë mundësia që pronari lirshëm ta përpunojë veprën arkitekturore. Pronari i veprës së ndërtuar arkitekturore mund ta asgjësojë atë, por autori ka të drejtën ta fotografojë atë dhe të kërkojë t'i dorëzohen kopjet e planeve në shpenzime të veta.

E drejta e autorit mbron edhe materialet e publikuara që kompanive në këtë industri, si tekstet origjinale, imazhet, materialet e marketingut dhe paraqitjet e ndryshme të tyre.

E drejta e autorit i mundëson autorit të ushtrojë kontroll mbi atë që përdoruesit mund dhe nuk mund të bëjë me veprën. Ku zakonisht tek veprat ndërtimore, vjen në shprehjeje me ndërtimin e tyre, bazuar në planet e skicat e ndërtimit. Edhe ndërtimi i maketeve në formë të veprave tredimensionale, mund të përbëjë shkelje të drejtës së arkitektit të veprës origjinale arkitekture të tij nëse behët pa pëlqimin e autorit, sepse një veprim i tillë do të konstituonte riprodhim apo kopjim të veprës së mbrojtur.

Shkelja e të drejtës së autorit ndodhë kur një person bënë riprodhimin apo kopjimin, pa licencë apo autorizimin e bartësit të drejtës së autorit. Shkelje të drejtës së autorit përbën edhe shitja apo importimi i kopjeve të paautorizuara nga mbajtësi i të drejtës me qëllim shitjeje. Në industrinë e ndërtimit, ndërtimi pa lejen e arkitektit të veprës përbën shkelje, qoftë edhe i një pjesë të veprës.

1.4. Dizajni Industrial

Dizajni industrial (DI) konsiderohet si një ndër format e mbrojtjes që mund të përdoret për mbrojtjen e produkteve apo materialeve në industrinë e ndërtimit, me regjistrimin e dizajnit industrial për produkte apo materiale nga kjo industri, mund të parandalohen palët e treta dhe konkurrentët të kopjojnë dhe përdorin dizajnët e tyre.

Të drejtat nga dizajni përdoren për të mbrojtur dukjen e një produkti ose një pjesë të tij. Dizajni industrial mund të përbëhet nga veçorit apo karakteristikat tredimensionale apo dy dimensionale të një produkti, varësisht nëse paraqitet si formë e një produkti, ose si model, vija e linja, tekstura apo material i vet produktit ose zbukurimet e tij.

Dizajni ka në qendër të mbrojtjes dukjen e produktit, e dukja e pamja e jashtme e produkteve ka rëndësi edhe për materialet apo produktet të cilat përdoren në industrinë e ndërtimit, sepse i bënë ato atraktive e të kërkueshme, e tërheqja estetike dhe vizuale ndikojnë në konsumatorët kur zgjedhin një produkt nga një tjetër.

Nëse marrim shembull materialet që përdoren në këtë industri, e të cilat janë të dizajnuara në atë formë që pamja e tyre e jashtme, që rezulton nga vijat, kontura, ngjyrat, forma, dukja sipërfaqësore, është karakteristike përkatësisht e re, dhe që ka karakter individual atëherë këto produkte apo materiale mund të mbrohen me DI. Të marrim shembull materialet e ndryshme të cilat përdoren në këtë industri të cilat janë të dizajnuara në forma të ndryshme dhe jene më atraktive për përdorimin e tyre në industrinë e ndërtimit. Përdorimi i tyre në ndërtesa, struktura e objekte ndërtimi i jep ndërtesës estetike, individualitet e karakter të dallueshëm, e që është shumë më rëndësi si për nga aspekti estetik ashtu edhe ai ekonomik. Këto materiale të dizajnuara tërheqin blerës dhe treg, e nëse nuk janë të regjistruar e të mbrojtura me DI do të përdorëshin nga kompanitë e tjera e konkurrenca. Kompanitë para se të vendosin këto produkte në treg bëjnë aplikimin e për regjistrimin e DI. Edhe pse një pjesë e madhe e tyre ndjekin stile të caktuar apo që në pamje të parë duken si të njëjta, prapë se prapë kompanitë i kushtojnë rëndësi të madhe dizajnit të produkteve të tyre, ato mbrojnë edhe vetëm pjesë të caktuar të materialeve apo produkteve të tyre me DI.

Pra DI ka një përdorim të madh në këtë sektor, dhe është shumë i rëndësishëm, për faktin se është element i rëndësishëm i brendit, pasi që DI kontribuon edhe në mbrojtjen e brendit të ndërmarrjes. Për këtë arsyeje këshillohet të bëhet mbrojtja e dizajneve, duke aplikuar për regjistrimin e tyre. Aplikimi për regjistrim këshillohet të bëhet si për tërë produktin apo

materialin ndërtimor, por edhe pjesë të tij, nëse pjesa si të tillë ka karakter individual apo mund të kopjohet nga konkurrenca.

Me rastin e përcaktimit për mbrojtje me DI, duhet vlerësuar se cilat produkte mund të regjistrohen si DI, si dhe të vlerësohet se cilat produkte kompania vendos ti regjistroj, kjo sidomos për NVM, të cilat kanë më pak resurse.

Për mbrojtje me DI industrial duhet të plotësohen disa kushte, përkatësisht dizajni duhet të jetë:

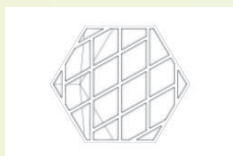
I ri - dizajni konsiderohet i ri nëse nuk iu është zbuluar publikut asnjëherë më parë. Përkatësisht, nuk është identik me asnjë dizajn të vënë në dispozicion të publikut para datës së aplikimit për regjistrimin e dizajnit, ndërsa nëse është kërkuar e drejta e përparësisë, para datës së pranuar të përparësisë;

Me karakter individual - dizajni ka karakter individual nëse përshtypja e përgjithshme e krijuar nga dizajni ndryshon nga përshtypja e përgjithshme e krijuar nga dizajnet e vëna më herët në dispozicion, pra duhet vlerësohet përshtypja që krijon dizajni. Sipas nenit 7 të Ligjit mbi dizajnet, për vlerësimin e karakterit individual, duhet të merret parasysh shkalla e lirisë së dizajnuetit në krijimin e dizajnit;

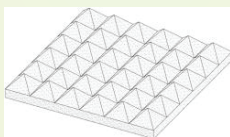
Të mos jetë funksional – karakteristikat e dizajnit që diktohen nga një funksioni teknik nuk mund të mbrohen; dhe

Të mos jetë në kundërshtim me interesin publik dhe moralin.

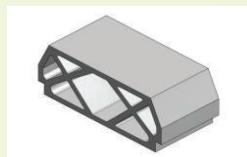
Dizajnë të regjistruara :

Pllakë Dizajn i regjistruar, BE

Shkumë rezistente ndaj zërit, BE

Bllok, BE

Dizajni sikurse markat tregtare vlejnë vetëm për shtetet në të cilat janë regjistruar. Është shume e rëndësishme që dizajnerët dhe ndërmarrësit të kenë një strategji se në cilat vende do të bëhet aplikimi për regjistrim.

Ekziston mundësia e regjistrimit të Dizajnit Industrial:

Kombëtar: Aplikimi për regjistrim bëhet në API, për regjistrim në territorin e Republikës së Kosovës, ose në një shtet të caktuar.

Evropian: Zyra për Pronësi Intelektuale e BE-së, që ofron mbrojtje në tërë Bashkimin Evropian. Nëse do të zhvilloni Biznesin në disa vende të BE-së atëherë është më mirë të aplikoni për regjistrimin e një Dizajni të Bashkimin Evropian. Në BE është i njohur edhe Dizajni i paregjistruar, ky përfitohet mbrojtjeje për (3) vjet nga data kur dizajni është vënë në dispozicion të publikut.

Sipas Sistemit Ndërkombëtar të Hagës: Mund të aplikoni në një vend anëtar të këtij sistemi dhe të kërkonti mbrojtje për vendet që dëshironi të bëni biznes. Por shtetasit e Kosovës, duhet të kenë një lidhje me vendin që aplikojnë, të kenë vendbanimin apo selinë e filialin e biznesit në vendin anëtar.

Sipas legjislacionit në fuqi në Republikën e Kosovës, dizajni mbrohet për një periudhë pesë (5) vjeçare, duke llogaritur nga data e paraqitjes së aplikacionit. Kohëzgjatja mund të vazhdohet për më së shumti 4 periudha shtesë prej pesë (5) vitesh, deri në deri në maksimum 25 vjet. Pas kalimit kësaj periudhe 25 vjeçare apo nëse tarifat e rinovimit nuk paguhen në fund të çdo periudhe 5-vjeçare, DI bie në domenin publik dhe mund të përdoret lirshëm nga kushdo

1.5. Sekretet Tregtar

Sekretet tregtare (ST) janë informatat konfidenciale të cilat kanë rendësi komerciale për bizneset deri sa mbahen sekret. Kompanitë edhe në sektorin e industrisë ndërtimore, përdorin ST për të mbrojtur informacionin që përdoret në lidhje me teknologjinë e inovacionin, punën, prodhimin, prodhimin e materialeve për ndërtim si dhe për ofrimin e shërbimeve në këtë sektor.

Përkatësisht, çdo informacion mund të konsiderohet si sekret tregtar i cili përdoret në kuadër të sektorit të prodhimit të materialeve ndërtimore si dhe ofrimit të shërbimeve në këtë industri, si informacionet e ndryshme teknike, proceset e inovacionet për prodhimin e materialeve ndërtimore, si dhe informacionet që nuk mund të mbrohen nga lloje të tjera DPI, si proceset dhe metodat, listat e klientëve, materialet, të dhënat nga hulumtimi i tregut, metoda të bërit biznes, strategjia e marketingut e të tjera.

Informacioni mbrohet si ST, deri sa të ruhet si i tillë. Përkatësisht është informacion i cili ka vlerë tregtare dhe iu siguron kompanive avantazh konkurrues në treg. Njëri ndër shembujt më të bujshëm të sekretit tregtar konsiderohet receta e Coca-Cola, e mbajtur si i tillë nga viti 1919. Pra ky shembull tregon se sa i rëndësishëm është informacioni si ST, nëse ka vlerë komerciale dhe gjen aplikim komercial dhe ruhet si sekret.

Sipas legjislacionit të Republikës së Kosovës [Liqi Nr. 08 L-076 për Mbrojtjen e Sekreteve Tregtare](#), i miratuar së fundi, në fuqi nga 15 Qershori 2022, sekretit tregtar është informacion, fshehtësi në kuptimin që nuk është përgjithësisht ose lehtësisht i qasshëm për personat brenda qarqeve që zakonisht merren me llojin e informatës në fjalë, dhe që ka vlerë tregtare sepse është sekret dhe personi që e kontrollon merr masa për ta mbajtur atë sekret.

Marrja, përdorimi ose zbulimi i paautorizuar i ST, në një mënyrë që është në kundërshtim me praktikatat e ndershme tregtare nga të tjerët konsiderohet si një praktikë e padrejtë dhe shkelje e mbrojtjes së sekretit tregtar.

Mbrojtja me ST është me e dobët, për faktin së nëse informacioni bëhet publik apo zbulohet, i njëjti humb mbrojtjen. Pra mbrojtja zgjatë deri mbahet si sekret apo deri sa konkurrentët nuk zhvillojnë një novacion të njëjtë në mënyrë të pavarur, apo duke analizuar produktet dhe shërbimet e kompanisë tuaj e të arrijnë të gjejnë shembull se si ju kryeni një proces apo veprim të prodhimit të materialeve të ndërtimit apo ofrimit të shërbimit në këtë industri. ST mund të jenë edhe cak i vjedhjeve por i sulmeve kibernetike, sidomos të ST të cilat përdoren në industri mund të janë cak edhe i spiunazhit industrial.

ST nuk ka nevojë të regjistrohet, por mbrohet për sa kohë që mbahet sekret. Për këtë arsyeje është me rëndësi që biznesi apo kompania të merr masa për mbrojtjen e informacionit që e konsideroni si të rëndësishëm, si ST. Përfshirë të mos jetë i qasshëm lehtësisht as edhe nga punëtorët e saj, përveç atyre të cilët e kontrollojnë atë.

Që një informacion të klasifikohet si ST duhet që të plotësohen këto kushte:

Të ruhet sekret

Të ketë vlerë komerciale, dhe

Të janë marrë masa për ruajtjen sekret të tij.

Ruajtja e ST si sekret dhe konfidencial është sfidë dhe sidomos në epokën digjitale, pasi që i tërë informacioni është në formë të dhënave digjitale apo lehtë të transmetueshëm, për këtë arsyeje është e këshillueshme të merren masa:

Masa organizuese - në kuadër të kompanisë, duke trajnuar punëtorët sidomos ata që merren me informatën në fjalë për ta ruajtur si sekret; si masa parandaluese.

Masa teknologjike – përdorimi i teknologjisë së enkriptuar, vërtetimin e autenticitetit për qasje, fjalëkalime të ndryshme, për të ruajtur informacionin e klasifikuar si sekret tregtar.

Masa ligjore – duke nënshkruar marrëveshje mos zbulimi me punëtorët që kanë qasje në informacionin që është i klasifikuar si ST dhe gjatë bashkëpunimit me kompanitë e tjera. Përfshirë marrjen e masave ligjore për zbulimet e qëllimshme të paautorizuara të ST.

Në rastet e bashkëpunimit biznesor është me rëndësi të vendosni klauzola kontraktore në formë të Marrëveshjes së Mos-zbulimit të Informacionit (NDA), duke identifikuar se cili informacion është “informacion si sekret” dhe për çfarë qëllimi mund të përdoret i njëjti, se cilët persona mund të kenë qasje nga pala tjetër në të, dhe cili do të jetë kompensimi i dëmit në rast të zbulimit të këtij informacioni. Në NDA është me rëndësi të vendosni edhe legjislacionin dhe juridiksionin që aplikohet në rast kontesti, nëse hyni në marrëveshje me biznese të huaj.

Është e këshillueshme të mbrohen si ST edhe shpikjet nëse konsiderohet se ato mund të mbahen sekret për një periudhë më të gjatë se 20 vjet, aq sa është mbrojtja me patentë.

Shembulli i Coca-Cola, tregon se si kompania shfrytëzon sekretin tregtar të recetës për më shumë se një shekull, këtë mbrojtje aq e gjatë nuk ta gëzonte me asnjë të drejtë tjetër pronësore intelektuale. Por duhet pas kujdes nëse një shpikje mund lehtë të kundërprojektohet apo të kuptohet se si funksionon, është më me rëndësi që ajo shpikje të patentohet. Sepse nëse një kompani tjetër do të dilte me të njëjtën shpikje, ata mund ta patentonin atë dhe mbajtësi i ST nuk mund të bënte asgjë.

2. Raste Studimi

1.1. Nga mbetjet bujqësore për një të ardhme të qëndrueshme¹

Kur z. David Ward, një zdrukthëtar nga shteti i Oregon në SHBA, zbuloi nga mjeku i tij se ekspozimi ndaj materialeve të ndërtimit e bënte "kiminë e gjakut të tij të dukej si një listë tretësish industriale", ai u përpoq të gjente materiale më pak të dëmshme me të cilat për të ndërtuar shtëpi. Duke ditur se tullat tradicionale të baltës të përzier me fibra bimore janë një material ndërtimi efektiv, ai filloi të hetojë mënyrat e përdorimit të kashtës, një mbetje bujqësore nga korrja e drithërave si orizi dhe gruri, për të ndërtuar materiale ndërtimi.

StrawJet prodhon nga "mbeturinat" një kaballo kashte, e cila endet në dyshekë dhe kompresohet në panele të forta ndërtimi.

(Foto: A SET/StrawJet Project)

Si filloi shpikja?

Ideja e zotit Ward në vetvete nuk ishte e re. Tashmë kishte procese industriale për të prodhuar blloqe ndërtimi të ngjeshura me kashtë. Megjithatë, ato kryhen në fabrika të cilat i bëjnë procese të tilla të shtrenjta dhe prodhojnë mbeturina. Vizioni krijues i zotit Ward ishte ta zhvendoste procesin nga fabrika në fushë. Duke vepruar kështu, eliminohen shpenzimet e sipërme të fabrikës dhe duke përdorur kashtën e paprerë dhe të papërpunuar drejtpërdrejt nga fusha, produkti që rezulton ka një përbërje shumë më të fortë. Në vitin 2005, pas trembëdhjetë vitesh zhvillimi dhe me ndihmën e Universitetit Shtetëror të Oregonit dhe një granti prej 70,000 dollarësh nga Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit të Shteteve të Bashkuara (EPA), vizioni i zotit Ward u kthye në realitet kur ai dhe një grup entuziastësh të ndërtesave të qëndrueshme ndërtuan prototipi i parë **StrawJet Harvester**. Z. Ward formoi Shkollën

¹ Rasti i studimit është marrë nga faqja e internetit të Organizatës Botërore të Pronësisë Intelektuale OBPI në Anglisht WIPO, sipas kushteve të përdorimit të materialeve të WIPO. Rasti është përkthyer dhe përshtatur, ndryshime janë bërë në materialin original të prezantuar në linkun <https://www.wipo.int/ipadvantage/en/details.jsp?id=2588>, qasur së fundi me datën 19.06.2022.

jofitimprurëse Ashland të Teknologjisë së Mjedisit (ASET) për të ndihmuar në zhvillimin e Sistemit StrawJet dhe kaloi 2006 dhe 2007 duke rafinuar shpikjen për prodhim.

StrawJet Harvester merr kërcellin e mbeturinave dhe krijon një kablo kashte të ngurtë prej pesë centimetrash të vazhdueshme, të mbështjellë fort, e cila është e ngjeshur dhe e lidhur me spango apo pe poliesteri. Një makinë lidhëse novative plotësuese monton katër kablo në një model katror dhe i lidh ato së bashku me një agjent ngjitës prej balte dhe letre të ricikluar. Kabllot më pas mbështillen së bashku me fije në një shumëllojshmëri materialesh ndërtimi me kosto të ulët, plotësisht të riciklueshme, të qëndrueshme, jo toksike dhe izolojnë trarët ose panelet e ndërtimit. Kjo shpikje mund të bëjë materiale ndërtimi nga çdo kërcell natyral, si bambu, gjethet e palmës, barërat e këqija të lumenjve dhe barërat e egra. Aftësitë e tij do të thotë se ka aplikime pothuajse kudo në botë.

z. Ward formoi kompaninë e tij StrawJet, Inc., në vitin 2004 për të komercializuar dhe menaxhuar të gjitha aspektet e shpikjes. Kompania i tregton produktet e saj si Sistemi StrawJet dhe shet katër pjesë kryesore të makinerive, së bashku me pajisjet mbështetëse. Më vonë në vitin 2008, Në vitin 2008 StrawJet mori një grant nga Fondacioni Lemelson, një organizatë private që mbështet shpikësit dhe risitë e tyre, për të prodhuar përshtatje të Sistemit StrawJet për t'u përdorur në vendet në zhvillim. Sistemi u përdor në kuadër të një program në Malavi për të zgjidhur problemin e prerjes së drunjëve, ku përmes StrawJet u ndërtuan kasolle për terjen e duhanit të cilat do të bëheshin përndryshe nga druri. Më vonë në vitin 2009, kompania filloi të punojë me Shoqatën e Ndërtimeve të Kashtës në Kaliforni dhe Institutin Amerikan të Arkitektëve të Oregonit Jugor për përdorimin e teknologjisë për aplikimet e mureve të brendshme. Nëpërmjet këtyre partneriteteve dhe programeve, StrawJet po kërkon vazhdimisht mënyra të reja për ta përmirësuar teknologjinë e saj dhe për ta bërë atë të adaptueshme për përdorim në mjedise në të gjithë botën.

Sistemi StrawJet ka implikime të rëndësishme pozitive si për ekonomitë e vendeve të zhvilluara dhe ato në zhvillim, ashtu edhe për mjedisin. Ekonomikisht, është me kosto shumë efektive për fermerët kudo në botë. Kostoja e vetme fillestare është për vetë Sistemin StrawJet, dhe më pas përdoruesit, pronarët dhe përfituesit mund të bëjnë vetë materialet e ndërtimit. Ndikon gjithashtu edhe në ruajtjen e ambientit, për arsyeje se përndryshe mbeturinat e përdoruar do të digjeshin, dhe ndikon në uljen e shfrytëzimit të drurit për ndërtim, si pasojë është shpyllëzimi.

Ky është një shembull, që tregon që edhe një novator i vetëm i cili nëse ideon e shpikë materiale të reja ndërtimi dhe mund të jetë i suksesshëm. Por gjithëherë është me rëndësi edhe bashkëpunimi dhe komercializimi i shpikjes. Si dhe regjistrimi i të DPI.

Patentimi i shpikjes dhe mbrojtja e DPI

Duke pranuar se ai kishte zhvilluar një teknologji që mund të ndryshonte plotësisht mënyrën e ndërtimit të ndërtesave të qëndrueshme, z. Ward dhe ASET e dinin se mbrojtja e pronësisë së tyre intelektuale ishte e rëndësishme. Në vitin 2005 ata paraqitën një kërkesë për patentë për shpikjen StrawJet në Zyrën e Patentave dhe Markave të Shteteve të Bashkuara (USPTO). Në të njëjtin vit, ata gjithashtu depozituan një aplikim ndërkombëtar sipas sistemit të Traktatit të Bashkëpunimit të Patentave (PCT).

Një shembull i vërtetë i inovacionit me pasoja pozitive sociale, Sistemi StrawJet ka potencialin të ndryshojë përgjithmonë mënyrën e ndërtimit të ndërtesave. Mbrojtja e DPI, e ka lejuar z. Ward të përsosë shpikjen e tij dhe ta tregtojë atë ndërkombëtarisht pa frikën e shkeljes së tyre. Duke ofruar një mënyrë të bollshme dhe të lirë për të prodhuar materiale ndërtimi nga mbeturinat, ajo ka aftësinë unike për të frenuar shpyllëzimin, për të ndihmuar mjedisin dhe për të përmirësuar jetesën e njerëzve si në vendet e zhvilluara ashtu edhe në ato në zhvillim.

2.2. Një Epokë e Gurit të Gjelbër për të Ardhmen ²

Gjatë rrugës për në Konferencën e OKB-së për Ndryshimet Klimatike të vitit 2007 në Bali, Indonezi, z. Kolja Kuse i dha një gazetari një shufër prej çeliku të rëndë. "Kjo është e kaluara" tha ai. "Dhe kjo," tha ai, ndërsa tregon një shufër të hijshme dhe me peshë të lehtë, "është e ardhmja." E ardhmja për të cilën z. Kuse ishte kaq entuziast ishte arsyeja pse ai dhe dy partnerë të biznesit po shkonin në konferencë. Misioni i tyre ishte të kërkonin partneritete dhe të promovonin materialin e tyre novativ të ndërtimit, i cili ata besojnë se mund të luajë një rol në reduktimin e emetimeve globale të karbonit. Materiali i tyre me performancë të lartë, i njohur si Karbon Fibre Guri (CFS), përbëhet nga një fletë graniti ose me një shtresë të hollë fibër karboni në njërën ose të dyja anët, disi si një sandviç prej guri dhe fibër karboni, ose gur graniti i kombinuar me fibra karboni stabilizuese. Zhvilluar dhe promovuar nga Techno Carbon Technologies, CFS është elastik, po aq i fortë sa çeliku i ndërtimit, i lehtë si alumini dhe ka veti më të mira të fiksimit të dridhjeve se çdo material tjetër i njohur rezistentë ndaj presionit.

Raporti i qëndrueshmërisë së presionit ndaj peshës specifike të CFS është sa dyfishi i çelikut të ndërtimit, aluminit ose betonit. E paraqitur këtu në formën e një shufre graniti dhe e shiriti fleksibil.

Si filloi shpikja?

Shpikja e zotit Kuse filloi në vitin 1995 si shumë shpikje të tjera: në një garazh. Në atë kohë, ai ishte një inxhinier elektrikës në Universitetin Aachen i specializuar në prodhimin e energjisë. Duke parë vëllanë e tij, një murator guri, në punë një ditë duke prerë një pllakë graniti për të bërë pjesën e epërme që është si tavolinë e kuzhinës, z. Kuse imagjinoi pjesën e epërme të një sobe (pllake ku përgatitet ushqimi) prej guri të lëmuar me shirat për ngrohje të padukshëm të fshehur nën një sipërfaqe pune të përsosur dhe të qetë. Askush nuk është i kënaqur që ëndrrat e tij të mbeten boshe, ai ndërtoi një të tillë.

"Dukej shkëlqyeshëm," kujtoi ai, "por kur pjesa e epërme (sipërfaqja e gatimit ose pllaka që ngrohet) ngrihej mbi një temperaturë të caktuar, guri zgjerohej gjithmonë dhe pastaj plasej, si

² Rasti i studimit është marrë nga faqja e internetit të Organizatës Botërore të Pronësisë Intelektuale OBPI në Anglisht WIPO, sipas kushteve të përdorimit të materialeve të WIPO. Rasti është përkthyer dhe përshtatur, ndryshime janë bërë në materialin origjinal të prezantuar në linkun <https://www.wipo.int/ipadvantage/en/details.jsp?id=2593>, qasur së fundi me datën 19.06.2022.

një shpërthim. Për ta zgjidhur këtë, ai u përpoq të ngjeshte skajet me makina të mëdha, por kjo rezultoi e pasuksesshme. “Inxhinierët mekanikë dhe shkencëtarët e materialeve më thanë, nuk mund ta ndalosh zgjerimin e gurit. Është e pamundur. Kështu që pothuajse hoqa dorë nga ideja.”

Duke fluturuar për në shtëpi në Munchen nga një takim dikur më vonë, z. Kuse mori një broshurë për prodhimin e fibrave të karbonit që i dikush kishte harruar në ulësen e tij. Fibra e karbonit, mësoi ai, tkurret gjatësore kur nxehet. I intriguar, ai mendoi se çfarë do të ndodhte nëse do të lyente granitin me fibër karboni. Duke u bashkuar me një specialist të fibrave të karbonit, ai i dha një mundësi. Për habinë e tyre, eksperimenti ishte i suksesshëm. Pavarësisht se sa lart e ngrohnin pllakën e re, guri nuk u thye më.

Hulumtimi dhe Zhvillimi

I pasigurt për shpjegimin e fenomenit, z. Kuse paraqiti një prototip tek inxhinierët në Universitetin e Shkencave të Aplikuara në Mynhen për kërkime dhe zhvillim të mëtejshëm (R&D). Duke iu nënshtruar prototipit mbi një milion ngarkesa me ndikim, inxhinierët zbuluan se ai kishte rezistencë të jashtëzakonshme ndaj dobësimit. Kjo shtresë fillestare me fibër karboni u zgjerua përmes R&D të mëtejshme, testimit dhe përsosjes në mënyrë që CFS të mund të përdoret në prodhimin e produkteve përtej pjesëve të epërme të të sobave apo pllakave të kuzhinës. Rezultati ishte një proces që kombinon gurin natyror të qëndrueshëm ndaj presionit, siç është graniti, me fibra karboni jashtëzakonisht të qëndrueshme ndaj tensionit që përbëhet nga gati 100% karbon i pastër. Materiali i ri të përbërë që përbën një mënyrë teknologjike të shëndoshë për të zëvendësuar (të paktën në një farë mase) metalet që janë intensive të emetimit të karbonit. Për prodhimin e CFS gjenerohet shumë më pak emetim i gazrave të karbonit. Dhe CFS është një material shumë i fortë.

Patentimi, regjistrimi i markës tregtare dhe Komercializimi

Z. Kuse para komercializmit ka bërë aplikim për patentë në Zyrën për Patenta dhe Marka tregtare të Gjermanisë. Dhe më vonë ai ka aplikuar për patentë edhe përmes sistemit ndërkombëtar PCT. Gjithashtu ka bërë edhe regjistrimin e emrit si markë tregtare.

Produkti CFS duke filluar nga viti 2005 u shfaq në shumë panaire, dhe u prezantua në të gjithë botën. E kur produkti ishte zhvilluar mjaft e ishte gati për prodhim TechnoCarbon vendosi që licencimi i teknologjisë së saj ishte mënyra më e mirë për ta tregtuar atë dhe për të arritur shumicën e klientëve. CFS ka mundësinë të përdoret, si një material ndërtimi i lehtë, rezistentë ndaj tërmeteve për t'u përdorur në ndërtimin e automobilave dhe anijeve si një material i lehtë dhe i fortë me qëndrueshmëri të lartë ndaj përplasjes, teknologjia ka aplikime në dukje të pafundme në të ardhmen.

Licencimi dhe rezultatet e biznesit

TechnoCarbon aktualisht ka dy marrëveshje të mëdha licencimi. E para është me Spring Switzerland AG, e cila ka bërë realitet sobën apo pllakën me granit të parashikuar fillimisht nga z. Kuse. E dyta është me Zai AG, e cila prodhon dhe shet një ski të teknologjisë së lartë me një bërthamë CFS. Ishte skija e parë që u bë ndonjëherë me një bërthamë guri. Përtej këtyre marrëveshjeve të licencimit, Techno Carbon vazhdon të punojë së bashku me partnerët industrialë dhe institucionet shkencore për të gjetur më shumë aplikacione për teknologjinë e saj CFS. Përveç licencimit, kompania kompania ka eksploruar mundësitë e transferimit të teknologjisë.

Nëpërmjet inovacionit, mbrojtjes së IP-së dhe marrëveshjeve fitimprurëse të licencimit, TechnoCarbon ka kthyer një ide që shumë ekspertë të industrisë e mendonin të pamundur në një model biznesi të suksesshëm.

Inovacioni i një epoke më të gjelbër të gurit

Të mbrojtura me të drejta IP, aplikimet e mundshme të teknologjisë CFS sjellin një mori mundësish. Përtej rritjes së TechnoCarbon dhe lehtësimit të inovacionit të mëtejshëm, teknologjia e kompanisë ka gjithashtu mundësinë për të ulur emetimet e karbonit. Nëpërmjet partneritetit me OJQ-të, teknologjia gjithashtu mund t'u sigurojë vendeve në zhvillim një material të sigurt dhe të fortë sesa mund të prodhohet lehtësisht nga burimet e disponueshme.

2. Mesazhe me rëndësi

- Përmes DPI, prodhuesit e materialit ndërtimor por edhe ata që japin shërbime në këtë industri, mund të ndërtojnë imazhin e ndërmarrjes së tyre, dhe krijimin e brendit të tyre në lidhje me produktet dhe shërbimet e tyre;
- Shpikjet e materialeve novative dhe të rëndësishme për industrinë e ndërtimit mund të bëhen edhe nga novatorë të vetëm, dhe nga NVM;
- Është shumë e rëndësishme për novatorët dhe NVM që të kërkojnë forma të partneritetit si për zhvillimin e produkteve ashtu edhe për gjetjen e fondeve për të financuar novacionin e tyre;
- Mbani shënime mbi novacionin dhe kreativitetin tuaj, identifikoni se cilat janë objektet e pronësisë intelektuale që ju i keni krijuar, regjistroni dhe i mbronin ato;
- Produktet dhe shërbimet në industrinë e ndërtimit mund të mbrohen nga disa shtresa të mbrojtjes të DPI-së, të cilat duhet të shfrytëzohen e menaxhohen mirë nga ndërmarrjet e novatorët në këtë fushë;
- Kërkoni ndihmë profesionale për regjistrimin e DPI-vë, e sidomos për regjistrimin e mbrojtjen e shpikjeve me patentë;
- Mbronin produktet dhe shërbimet novative: Gjithmonë regjistroni DPI-të tuaja Markën Tregtare, Patentën, Dizajnin Industrial dhe Inventarizoni DPI tuaja të cilat nuk regjistrohen në vendin tonë: Të drejtat e autorit dhe Sekretin Tregtar;
- Risni dukshmërinë, atraktivitetin dhe vlerën e produkteve tuaja në treg dhe dalloni biznesin tuaj dhe produktet e tij nga konkurrenca;
- Mos përdorni DPI-të e personave të tjerë pa marrë leje apo pëlqimin e tyre sepse mund të paditeni dhe humbni shumë;
- Përdorimi i të drejtave pronësore intelektuale u jep kompanive mundësi të krijimit të bashkëpunimit dhe sigurimit të pozitës mi të mirë në treg;

- Përdorni shenjat e Pronësisë Intelektuale: Për shpikjet e patentuara “Patenta e Regjistruar”; Për të drejtën e autorit ©; Për markë tregtare të regjistruar ® ose “Markë e Regjistruar” Për Dizajnë të Industrial të regjistruar ID.

3. Linqe me rëndësi

- Agjencia për Pronësi Industriale e Kosovës: <https://kipa.rks-gov.net/>
- Zyra për të Drejtat e Autorit e Kosovës <https://www.autori-ks.com/>
- WIPO: www.wipo.int
- EPO: <http://www.epo.org>
- USPTO: <https://www.uspto.gov>
- WIPO SME Division: www.wipo.int/sme
- WTO: <http://www.wto.org>
- EU: Geographical indications - https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/geographical-indications/index_en.htm
- Directory of IP Offices worldwide: <http://www.wipo.int/directory/en/urls.jsp>
- International Trademark Association (INTA): <http://www.inta.org>